
תוכן עניינים

מגלת שיר השירים

- מבוא 7 מהלך הפרקים 11
- שיר 1: גישושי אהבה ותשוקת הרעיה למפגש 13
- שיר 2: פגישת בוסר, חיפוש ופגישה 19
- שיר 3: החתונה 25
- שיר 4: המשבר: ההחמצה והחיפוש 31
- שיר 5: פיוס וחדוש האהבה 35
- שיר 6: חותם האהבה 41
- שיר 7: מבט חדש על אירועי העבר 43
- מה זאת אהבה 44

התתנה: חפה וקידושין

- ברית הנישואים 49 מהלך ההתקשרות בחופה וקידושין 51
- מהלך טקס החתונה 53
- הקידושין 54
- בין הקידושין לנישואין 57
- נישואין – הכתובה 58
- נישואין – שבע ברכות 60**
- זיכרון חורבן ירושלים 66
- נישואין – חדר הייחוד ושמחת החתונה 67
- שבעת ימי המשתה ושנה של שמחה 68
- ברכת המזון – נוסח הרמב"ם ונוסח תימן 69
- ברכת המזון – נוסח אשכנז ונוסח חסידים 73
- ברכת המזון – נוסח ספרדי ועדות המזרח 77

שיר השירים אשר לשלמה:

(א) שיר השירים – המוכח בשירים.

שיר ראשון: גישושי אהבה ותשוקת הרעיה למפגש

השיר פותח במפתיע בתשוקתה של האוהבת לנשיקותיו של אהובה, ומספר על דמות הרעיה וערגתה בצל המכשולים שמציבים בפניה אחיה ובנות ירושלים. האהוב משבח את יופיה של אהובתו, והיא מצידה מבקשת מפגש של קבע. הפער בין דעותיהם גדול, וניכר שהוא מתחמק מלהיפגש עימה. לבסוף היא מספרת לחברותיה, בנות ירושלים, על חלום המפגש בבית היין, ומזהירה אותן מלעורר את האהבה בינה לבין דודה לפני זמנה.

השיר פותח בתשוקה, בערגת האישה לאהבת הדוד ("דדיך"), אבל ברקע יש מתח: היא אינה המחזרת היחידה שלו ("אהבוך").

(ב) לשקני מנשיקות פיהו – הרעיה עורגת לנשיקות אהובה. כי טובים דדיך מיני – טוב השיכרון מאהבתך מן השיכרון מן היין. (ג) לריח שמניך טובים – ריח בשמיך טוב. שמן תורק שמך – הזכרת ("תורק" = הוצאת) שמך מן הפה מענגת כבושם. (ד) נזכירה דדיך – ניזכר באהבתנו. מישרים אהבוך – כצדק וביושר "עלמות אהבוך".

פתיחת תשוקה ומתח: האוהבת עורגת למפגש

ב ישקני מנשיקות פיהו כִּי-טוֹבִים דְּדִיךָ מִיָּיִן:

ג לְרִיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שְׁמֵן – תוֹרַק שְׁמֶךָ

על-כֵּן עֲלֹמֹת אֲהַבֹּךָ:

ד מִשְׁכְּנִי – אַחֲרַיךָ נְרוּצָה הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו

נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה לְךָ נִזְכְּרָה דְּדִיךָ מִיָּיִן

מִיִּשְׁרִים אֲהַבֹּךָ:

"נְרָדִי נֹתֵן רִיחוֹ" (אי,ב) – הנרד (spikenard), שמשורשיו ועליו מפיקים שמן בושם.

"שְׁחוּרָה אָנִי... כְּאֵהְלִי קָדָר" (א,ה).

"אֲשָׁפֵל הַכֶּפֶר" (א,ד) – שיח שפרחיו מורכבים מאשכולות ריחניים (Lawsonia inermis). משורשיו מפיקים את צבע ה'חינה'.

"צָרוּר הָמַר" (ג,א) – המור הוא בושם המופק משרף עץ המור (commiphora), ככתמונה, או מבלוטת הריח של איל המושק (רמב"ם).

"נְאוּוֹ לְחֵיךְ בְּתַרְיִם" (א,י) – התור (Streptopelia turtur). נקרא כן על שם שהוא הומה "תור-תור".

הרחבות ועיונים

שנאמר בפתיחת אותם משלים שיריים [שיר השירים] המוקדשים לעניינים הללו... 'פְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי' (מרנ"ג, 9).

ז) "הַגִּידָה לִי... צְאִי לָךְ וְכוּ" – הרעיה מחפשת את הדוד, והוא מבקש ממנה להתאמץ. לכאורה, הוא מתחמק מפניה בטענה שעדיין הקשר ביניהם אינו בשל, וכדי שלא תחשוב שהוא מסרב להצעתה, הוא ממתיק את דבריו אליה ומכנה אותה "הַיָּפָה בְּנָשִׁים". זהו המסע הגדול להיכרות. כפי שניכר מן הסגנון, עולם המושגים שלה הוא שפת רועים ("אֵיכָה תִרְעָה"), ועולם המושגים שלו הוא שפת מלך ("לְסִסְתֵי בְּרָכְבִּי פְרָעָה"). וכדרכם של שירים, הכול בעיני המתבונן: היא רואה אותו כרועה ומטפח גן (ב,טז ועוד), אבל למעשה הוא בן מלכים (א,ד ועוד).

ה) "שְׁחוּרָה אָנִי וְכוּ" – אחיה מצד האם של הנערה הצעירה מטילים עליה לשמור על כרמיהם, ומונעים אותה מלהיפגש עם אהובה באמתלה שעדיין היא צעירה (ראו גם להלן ת,ח). השמירה בשמש הקופחת פוגעת ביופיה, אך לא בצפייתתה לפגוש את אהובה.

ו) "פְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי" – הרמב"ם, הרואה בספר זה קריאה אל האדם להתבונן במהות חייו, חותם את ספרו "מורה הנבוכים" בדוגמה הזאת, המעידה על ההחמצה הגדולה בחייהם של רבים מבני האדם, הנעשים כלי לרצונם של זולתם, ואינם ממצים את מהותם, ואומר: "ולכן ראוי לך שתשתדל להשיג את מה שמתקיים לך, ולא תטרף ותתיגע עבור אחרים, אתה השוכח את נפשך עד שלבונה השחיר בשלוט הכוחות הגופניים עליה, כמו

הקידושין

וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם
וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְרִחְסָד וּבְרַחֲמִים
וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְּאֵמוּנָה וְיִדְעָתָ אֶת ה'

(הושע ב, כא-כב)

הקידוש

לו, ומעתה הקשר ביניהם, הכולל יחסי אישות בלעדיים, יעבור מן התחום הטבעי למושג של רוממות. ביטוי השיא של הקדושה הוא ה', ומתוך קדושתו נדרשים אנו לקדושת חיינו "וְהִיָּיתֶם לִי קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה', וְאֲבָדֶל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי" (ויקרא כב, 31). זו מצוות ההידמות לה'. ואכן גם ה' מקדש אותנו, זו לשון ברכת האירוסין, ובעצם ברכת כל מצווה "אשר קדשנו במצוותיו".

קדושת הגוף – "וכל מעשיך יהיו לשם שמים"

כשהם במסגרתם ובכוונתם, יכולים להיות עבודה לשם שמיים (רמב"ם, דעות ב, ב-ג).
הקדושה נעשית מצד אחד על ידי יצירת תחום שבו קשרים מיניים אסורים במוחלט ("וְהִבְדִּילֵנוּ מִן הָעַרְוֹת"), ומצד שני ההיתר ייעשה על ידי חופה וקידושין. האיסור על העריות נועד לסגל לאדם איפוק ביחס למיניות, שלא הכול מותר לו, ולהרפות מתשוקות החומר. הדבר נעשה על ידי יצירת מרחבים חפים ממיניות, מרחבים שבהם המיניות מושבתת, למשל המרחב המשפחתי, שבו נאסרים יחסי אחים ואחיות או הורים וילדיהם, כדי לאפשר מרחב המפתח את מהותו של האדם, שאיננה מיניותו (מ"ר ג, 17ט).

יצירת המחויבות של ההתקשרות נעשית בקידושין. לשון קידוש משמעה ייחוד של דבר והשגבתו למעמד מיוחד. הקדושה היא יסוד בתפיסת העולם ביהדות. בבסיסה של הקדושה הטענה כי הדברים בעולם אינם שווים-ערך, יש דברים מיוחדים יותר, נשגבים, והכרה בהם מקרבת אותנו לקדושת ה', ומנכיחה אותו. ככל שדבר קדוש יותר כן יש עליו מגבלות. כאן האיש מקדש את האישה ומייחדה

תוכן ברכת האירוסין הוא המצווה לנהוג קדושה ביחסי האישות. באהבת איש ואישה הקשר הוא גם בעל היבט נפשי וגם גופני, המעורבים ומשולבים ביניהם. הכוח המיני של האדם הוא רב עוצמה, לבניין או להרס. ההנאה הגופנית והמינית אינה יכולה להיות מטרה בפני עצמה, ואם היא הופכת לזהות ומטרה מרכזית בחיי אדם היא עלולה להוביל לתוצאות הרסניות: השחתה גופנית עצמית, השחתה רגשית של קנאה, שנאה וסכסוכים, ופגיעה קשה ביכולתו של האדם להשיג משמעות וקשר של אמת (מ"ר ג, 13). הקדושה הגופנית נועדה לעצב את הכוחות הפיזיים ולכוונם להשיג את תכלית החיים, ומבחינה זו גם יחסי האישות,

טהרת הנפש

להבחין במושגים: אישה בזמן ווסת אסורה להיכנס למקדש (זה המושג טמאה) ואסורה ביחסי אישות,

מושג נוסף הוא טהרה. הכלה צריכה לטבול במקווה לפני החופה ולאחר תקופת הווסת. יש

הנישואין – הכתובה

רקע וכוונה

משפטית שתממש את מצוות התורה (סה"מ ל"ת שנה), ובנוסף עיקרה הוא התחייבות כלפי האישה בסכום של כסף במקרה של פירוק הנישואים – בגירושים או בהתאלמנות. משום כך כתיבת הכתובה היא מרכיב מחייב של מצוות הנישואין (רמב"ם, אישות י"ו; יב"א).

המניעים העיקרים לתקנת סכום הכתובה הם עיכוב הבעל מלגרש את אשתו מתוך כעס רגעי, וכן דאגה למחייתה לאחר גירושים או לאחר פטירתו. הוסיפו חכמים בכתובה התחייבויות נוספות ("תנאי כתובה"), רובן כספיות, ונמצא שהיא למעשה שטר סיכום למכלול זכויות האישה.

סכום הכתובה מורכב מסכום מינימום ("עיקר כתובה"), שהוא בערך דמי מחייה לשנה, ותוספת, לפי רצון החתן. למעשה, כיום מקובל שהסכום הוא בין 120-180 אלף ש"ח, אך אפשר גם סכום אחר, ובלבד שלא יהיה זעום מדי או מופרז מדי.

קיבוע הזוגיות והפיכתה ל"רצינית", נעשה גם על ידי העמדתה על מצע של התחייבויות והסדרים בין בני הזוג, מצע המאפשר קשר רציני-רצוני. כך, ישנו ביטחון בקשר ובאפשרות קיומו לטווח ארוך, ומתאפשרת השקעה והתפתחות בחיי הנישואים. הכתובה מתייחסת גם לזכויות האישה במקרה של סיום הנישואים – בגירושים או בפטירת הבעל. אפשרויות אלה הן כמובן לא רצויות, ולא נעים להזכיר אותן במעמד החגיגי והמשמח של החתונה, אולם הדבר מבטא את העובדה שאנו נכנסים לברית הנישואים מתוך הכרה צלולה במציאות על כל מורכבותה, ולא מתוך דמיון ועצימת עיניים נוכח האפשרויות הקשות שקיימות לצערנו במציאות. מן התורה אדם מתחייב לספק לאשתו את "שְׂאֲרָהּ פְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ". שארה – אלו מזונותיה, כסותה – לבוש (ובכלל זה גם דיור), עונתה – אלו יחסי האישות. חכמים תיקנו את הכתובה כמסגרת

ההתחייבות

הכתובה. יש שעושים את ה"קניין סודר" ואת החתימות מתחת לחופה, בין הקידושין לנישואין. בדרך כלל, גם החתן מוסיף את חתימתו לכתובה, לא משום שהוא חייב בכך, אלא ליתר תוקף. מעמדה של הכתובה כיום אינו משמעותי כפי שהיה בעבר, וזאת מכמה סיבות. בין הגורמים לכך הן שתי תקנות שתיקן רבנו גרשום, גדול רבני

בדרך כלל בזמן קבלת הפנים של האורחים, הרב עורך החופה עובר עם החתן על פרטי הכתובה וממלא את הפרטים הדרושים. יש נוהגים שבמעמד זה עושים גם "קניין סודר" – הרמת חפץ כלשהו כגון מטפחת – שמבטא את ההתחייבות של החתן כלפי הכלה על כל המופיע בכתובה ללא יכולת חזרה. לאחר ה"קניין סודר" העדים חותמים על

ברכה שנייה: בריאת העולם

בְּרוּךְ אַתָּה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בְּרָא לְכַבוֹדוֹ.

הברכה מבוססת על הפסוק "כֹּל הַנִּקְרָא בְשֵׁמִי וְלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו" (ישעיהו מג, ד). גם משמעות הפסוק "מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיהו ג, א), נוגעת לעדות על נוכחותו של ה' בעולם. על פי תפיסת הרמב"ם, האדם חייב להכיר את הדרך שבה ה' פועל בעולם באמצעות הפיזיקה, המתמטיקה, הפסיכולוגיה, הביולוגיה ושאר החוכמות (מ"נ א, ט"ז; א, ס"ד; ג, א). משום כך, מתאים לשבח את ה' באירוע הנישואין, המהווה חלק מביטויי היופי והשלמות שבבריאה ומביא להמשך יצירת החיים בעולם.

הברכה מצהירה על שבחו של ה' שברא יש מאין את כל המציאות, באופן שמאפשר לנו לראות בה את כבודו. מהו כבודו של ה'? ההכרה שלנו בנוכחותו. ללמשל, אדם הרואה עץ מלבלב או תינוק מחייך, ומתוך כך רואה את פועלו של ה' שמהנהגתו בא הכול. כלומר, ה' ברא את הכול לא כדי לכבד את עצמו, שאין ה' זקוק לכבוד עצמי במשמעות הרווחת, אלא כדי שאנחנו נכיר את נוכחותו, מפני שהאל ברוך הוא משתקף בטבע ובפלא שיש בו, וככל שמבינים יותר, הפלא גדל.

ברכה שלישית: יצירת כלל המין האנושי

בְּרוּךְ אַתָּה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם.

ההיבטים הללו, הגוף והנפש, ראוי שהאדם ילך וישכלל במהלך החיים. ה' יצר את בני האדם, כל אישה ואיש, כמי שהוגים ויוצרים בעולמו, ויותר מכול, יוצרים את מחשבתם-מהותם כל יום. בעלי חיים חושבים, אך בני האדם חושבים כיצד הם חושבים. בזכות יכולת זו מסוגל האדם להתנהג בצורה המבוססת על מושגים שהוא עצמו יוצר ומגדיר, כמו נאמנות, מסירות, חסד, משפט וצדק

(מ"נ ב, מ; ג, ד).

בנישואין מתבטא חלק מן המימוש של האדם. הברכה מבוססת על הפסוק "וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָן מִן הָאֲדָמָה [=מן החומרים הקיימים]", שפירושו הוא שהאדם נוצר ממה שה' ברא כבר בהתחלה יש מאין.

האדם הוא שילוב מיוחד ומאוחד של מערכת שלמה שיש בה היבטים חומריים ומהותיים- מופשטים. ללמשל, הנשימה ושאר הכוחות המשותפים לבעלי החיים, והמחשבה, הדיבור והבחירה החופשית הייחודיים לאדם. את שני